

פרשת תצוה: הקדשת הכהנים

התורה מתארת בפרוטרוט פעמיים את דרך הקדשתם של אהרן ובניו לשרת בכהונה. בפרשתנו, פרשת תצוה, מייד לאחר הפרק העוסק בבגדי הכהנים (כח) מופיע הפרק שבו ההנחיות המפורטות להקדשת הכהנים (כט). התורה מדגישה את החובה לדקדק בכל פרטיו של מעשה ההקדשה, וחז"ל הסיקו מכך ש"אם חסרו דבר אחד מכל האמור בענין – לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים ועבודתם פסולה"¹. תאור הקדשת הכהנים חוזר שנית בפרשת צו, בלא פחות פירוט ובדמיון רב לפרטים שבפרשתנו. שם, בפרשת צו שבחומש ויקרא, מתואר הביצוע של ההקדשה בשבעת ימי המילואים.

הקדשת הכהנים כוללת מספר מרכיבים, ואלו הם: טבילת הכהנים ולבישת הבגדים. הקרבת קרבנות: פר, שני אילים ומנחות. שחיטת הקרבנות, נתינת הדם על המזבח, ועל הכהנים: על תנוך אוזן ימין, ובהונות יד ורגל ימין. משיחת הכהנים בשמן המשחה והזאת הדם, על המזבח ועליהם. הנפת הקרבנות לפני ה', ואכילת חלקם של הכהנים מן הקרבנות: מבשר איל המילואים ומן הלחם אשר בסל. יש לחזור על מעשים אלו בכל אחד משבעת הימים.

בכל התיאור הזה, תפקידם של הכהנים פסיבי ביותר. גם פעולות בסיסיות כמו לבישת הבגדים והטבילה, מתוארות כפעולה של משה: "ואת אהרן ואת בניו תקריב ... ורחצת אותם במים", "ולקחת את הבגדים והלבשת את אהרן". ואם ברחיצת הכהנים והלבשתם כך, קל וחומר שמה גם נצטוו ועשה את כל הפעולות של ההקדשה. אפילו בעת הנפת הקרבן, שם חייבים הכהנים להיות שותפים באשר הקרבן המונף הוא קרבנם, אין הם מניפים באופן עצמאי. משה מניח את הקרבן על ידיהם, ומניף את ידיהם ואת הקרבן. בפועל, אפילו התנופה הזאת נעשית בידי משה. וכך הוא התיאור הביצוע בפרשת צו: "ויקח את החלב ואת האליה... ומסל המצות אשר לפני ה' לקח חלת מצה אחת ... ויתן את הכל על כפי אהרן ועל כפי בניו וינף אותם תנופה לפני ה', ויקח משה אותם מעל כפיהם ויקטר המזבחה..."

ההתייחסות אל הכהנים בפרשיות אלה, בשבעת ימי המילואים, היא כהתייחסות אל חפץ דומם. הדבר בולט במיוחד בתיאור משיחתם בשמן המשחה. בתאור שבפרשת תצוה, נצטוו משה למשוך את הכהנים בשמן המשחה אחרי שהוא מסיים להלבישם. ואילו בתאור הביצוע בפרשת צו, נאמר שאחרי שמה סיים להלביש את הכהנים בבגדיהם, לקח את שמן המשחה, משח את המשכן ואל כל אשר בו, הזה ממנו על הזבח ועל הכיור, ויצק על ראש אהרן ומשח אותו לקדשו.² כביכול, אין שום הבדל בין המשכן, הכלים, והכהנים המשרתים. כולם נמשחים ברצף אחד.

ההתייחסות אל הכהנים דומה להתייחסות אל כלי המקדש. בכך מובן מדוע נמצאת פרשת הקדשת הכהנים בספר שמות, מיד אחרי פרשת תרומה, המתארת את בנין המקדש וכליו, ואחרי תיאור הבגדים בפרשת תצוה. לפי התיאור של ספר שמות, הכהנים בימי המילואים אכן היו בבחינת "כלים", שנועדו לשימוש ותפקוד במקדש כמו כלי הזהב והנחושת שהיו בו.

המפנה בהתייחסות לכהנים מתרחש ביום השמיני למילואים, יום חנוכת המשכן. תאורו של יום זה אינו מופיע בחומש שמות, מפני שהוא אינו קשור להכשרת המשכן והתקנתו, אלא לעבודת המשכן והקרבנות, שמפורטת בספר ויקרא מתחילתו. ביום השמיני, משתנה תפקידם של הכהנים לגמרי. משה נסוג מעמדתו הפעילה, הוא אינו עושה עוד את עבודות הקרבן כשבעת ימי המילואים, והוא מורה לאהרן ולבניו לפעול: "ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל, ויאמר אל אהרן קח לך עגל ... והקרב לפני ה'... ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ובעד העם... ויקרב אהרן אל המזבח וישחט... ויקריבו בני אהרן את הדם אליו ויטבולו אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח", עד שהוא מגיע לשיא ב"וישא אהרן את ידיו אל

¹ רש"י שמות כט, לה

² ויקרא ח יב

העם ויברכם".³ הכהנים הפסיביים הפכו לאנשים פעילים ודומיננטיים. משה עדיין נמצא ברקע, אך רק כמדריך ומנחה, ולא כמקריב ועובד במקדש. הכהנים הפכו מ"חפצא" הפכו ל"גברא".

המעבר החד מן הדמות הפסיבית של ימי המילואים לאקטיביות של יום חנוכת המשכן, יכול ללמדנו על כפל המשמעות של תפקיד הכהונה. מצד אחד, הכהנים הם חלק מן המשכן, ואינם אלא "צינור" שמשרת את עם ישראל. התפקיד שלהם הוא סמלי וייצוגי, אך אין משמעות וייחוד לאדם הממלא אותו. אדם שבא למקדש להקריב קרבן, רואה את הכהן כחלק מן המערכת המקדשית, כמו שהוא רואה את הכיור ואת המזבח. משל למה הדבר דומה? לאדם שנכנס באופן אקראי לחנות או למרכול, עורך קניות וניגש לקופה – מבחינתו, אין הבדל בין הקופאי, הקופה והמסוע שעליו הוא מניח את חפציו. הוא יהיה שבע רצון אם הקופאית תעשה את מלאכתה נאמנה, ביעילות ובמהירות. אין לו ענין לשוחח עמה, לשאול לשלומה ואף היא אינה מתעניינת בו. לו היה רוברט יושב במקומה, המשימה היתה מתמלאת על הצד הטוב ביותר. ואכן, בכמה מרשתות המרכולים ניתן כבר היום להעביר את המצרכים בשירות עצמי, בלא צורך בקופאים. זו הדמות של הכהן המצטייר מן הקריאה בחומש שמות, בו הכהנים הם חלק מ"כלי המשכן".

מנקודת המבט של יום חנוכת המשכן, הכהן הוא אישיות ולא מכשיר. הכהנים נבחרו לתפקידם על פי סגולתם ומעלתם. הם אמורים להיות האחראים על קדושת המקדש ועל כפרת העם, להורות את בני ישראל את כל החוקים אשר צוה ה' את משה, להבדיל בין הקדש ובין החול, בין הטהור לבין הטמא.⁴ כאשר הם נושאים כפיהם ומברכים את ישראל, הם מביאים לעם ישראל מברכת הא-להים, וכאשר הם מניפים את הקרבן או זורקים את דמו, הם מהווים שלוחים של עם ישראל כלפי שמים. מנקודת המבט הזאת, הכהן אינו פקיד ממונה, אלא אישיות משמעותית הקובעת את אופיה של עבודת הקודש בישראל, כלפי כלל-ישראל, וכלפי כל אדם הפרטי הבא להקריב ולהעזר בו.

שתי התכונות הללו של הכהנים מופיעות בתורה במקביל, הכהן ככלי בספר שמות, והכהן כאישיות בספר ויקרא. אולם בספר ויקרא עצמו אפשר לראות שמדובר גם בשני שלבים. שלב הכלי – ימי המילואים, ושלב האישיות – בחנוכת המשכן. תחילה, בימי המילואים, הכהנים נדרשו להיות פסיביים, ולמחרת, עם חנוכת המשכן, הם נדרשו להתחיל לתפקד באופן אקטיבי לגמרי. מכאן, שאלו גם שתי מדרגות בהתפתחותו של הכהן. תחילה הוא אמור לרכוש את המיומנויות הבסיסיות. בשלב זה עדיין אין מקום להופעתה המיוחדת של אישיותו. הוא ממלא תפקיד ונדרש לעשותו בזהירות, בזריזות ובדייקנות. די בכך שלא יקלקל ויש חשש, שדווקא אם ינסה לגלות בשלב זה ייחוד ועצמאות, הוא יכשל ויזיק. רק בשלב גבוה יותר של התפתחותו והכשרתו, אחרי שהמיומנויות המעשיות נרכשו והן נעשות בלא מאמץ מיוחד, מצופה ממנו להביא את אישיותו לתפקיד, הן בעבודה כלפי שמים, והן ביחסו אל איש ישראל הרואה בו דמות מופת האמורה להדריכו ולהנחותו בדרך עבודת ה'.

השניות שבין מילוי התפקיד ככלי לבין מילוי התפקיד כאישיות, קיימת לא רק בכהונת הקודש. בכל מקצוע ותפקיד אפשר לראות בני אדם שממלאים את התפקיד באופן מכני, אפילו יעיל ומקצועי מאד – אבל מבלי לתת מעצמם ומאישיותם למשימה או לבני האדם שאותם הם משרתים. ואפשר לראות בני אדם שמוסיפים אנושיות, חן ושאר רוח לתפקידם, אלו הם האנשים שבזכותם קיים מותר האדם מן המכונה.

³ ויקרא ט

⁴ ויקרא י-יא.